

SŪNU FLORA DABAS LIEGUMĀ “ČORTOKA EZERS AR APKĀRTĒJO AINAVU”

Austra Āboliņa, Baiba Bambe

Latvijas Valsts Mežzinātnes institūts “Silava”, Rīgas iela 111, Salaspils, LV-2169

Sūnu flora dabas liegumā “Čortoka ezers ar apkārtējo ainavu” pētīta 1997.-1999.gadā. Reģistrētas 87 sūnu sugas no 26 dzimtām. Pirmoreiz Latvijā un Baltijā pārejas purvā atrasta galviņu smaillape (*Lophozia capitata*).

Atslēgas vārdi: Čortoka ezers, dabas liegums, sūnu flora

IEVADS

Sūnu floras pētījumi dabas liegumā veikti 1997.-1999.gadā. Ievāktie sūnu paraugi glabājas LVMI “Silava” briofītu herbārijā.

Dabas lieguma “Čortoka ezers ar apkārtējo ainavu” brioflora nav sevišķi bagāta. Pavisam konstatētas 87 sugas no 26 dzimtām (tostarp 12 aknu sūnu sugas no 10 dzimtām). Galvenokārt tās ir Latvijā bieži sastopamas sugas. Bez tām ir arī vairākas retas sugas un vairākas sugas, kam Latvijā ir izplatības īpatnības. B.Bambe pārejas purvā starppauguru ieplakā Jazinkas ezera tuvumā ir atradusi galviņu smaillapi (*Lophozia capitata*), kas ne vien Latvijā, bet arī Baltijā reģistrēta pirmoreiz. Pie retām sugām jāpieskaita arī subokeāniskā suga zilganā baltsamtīte (*Leucobryum glaucum*) un sīklapu krokvēcelīte (*Aulacomnium androgynum*), lai arī šīs sugas Latvijas austrumdaļā retumis ir sastopamas. No retākām sugām vēl minamas kailā apaļlape (*Odontoschisma denudatum*), īsā lāpstīte (*Scapania curta*), garpumpuru polija (*Pohlia prolifera*) un Ontario rožgalvīte (*Rhodobryum ontariense*). Pēdējā suga liecina par karbonātu klātbūtni augsnē priežu mežā ar lazdām pie Jazinkas ezera, kurā sastop arī vairākas eitrofas sūnu sugas (*Rhytidiadelphus triquetrus*, *Eurhynchium angustirete*, *Plagiomnium undulatum*, *Plagiothecium nemorale* u.c.). Izplatītākā sūnu suga liegumā ir Šrēbera rūsaīne (*Pleurozium schreberi*).

Dažas Latvijas austrumdaļai ļoti retas sūnu sugas – nokarenā vijzobīte (*Tortella inclinata* (Hedw. f.) Limpr.) un trauzlā matzobe (*Ditrichum flexicaule* (Schwaegr.) Hampe) atrastas dabas liegumam tuvā apkārtnē šosejas Aglona-Krāslava malā paugura nogāzē pie priežu meža uz granšainas un karbonātiskas smilts atseguma. Šajā augtenē ievāktas arī divas parastākās sarmenīšu sugas: sirmā (*Racomitrium canescens* (Hedw.) Brid.) un ēriku sarmenīte (*R.ericoides* (Brid.) Brid.), kā arī lielā cepurene (*Encalypta streptocarpa* Hedw.). Liegumā neviena no šīm sugām nav konstatēta.

DABAS LIEGUMA "ČORTOKA EZERS AR APKĀRTĒJO AINAVU"
SŪNU SUGU SARAKSTS

Hepaticopsida - aknu sūnas

JUNGERMANNIACEAE

Lophozia capitata (Hook.) Macoun - **galviņu smaillape**

Ļoti reti. Netālu no Jazinkas ezera, pārejas purvā uz ciņa kopā ar *Warnstorfia fluitans*. Suga atrasta pirmoreiz Latvijā (B.Bambe, 20.08.1998).

Mylia anomala (Hook.) S.Gray - **gludlapu mīlija**

Ļoti reti. Čortoka ezera krastmalā uz takas (kūdra).

PLAGIOCHILACEAE

Plagiochila porelloides (Torrey ex Nees) Lindenb.- **poreņišu greizkausiņe**

Ļoti reti. Jazinkas ezera krastmalā uz melnalkšņa stumbra pamatnes.

LOPHOCOLEACEAE

Lophocolea heterophylla (Schrad.)Dum. - **dažādlapu sekstīte**

Diezgan bieži. Priežu mētrājos un lānos uz trupošas koksnes, uz priežu stumbru pamatnēm un bērzu lapu nobīrām.

Chiloscyphus pallescens (Ehrh.ex Hoffm.) Dum.- **bālganā dūkstenīte**

Ļoti reti. Pie Jazinkas ezera, melnalksnājā, ieplakā.

SCAPANIACEAE

Scapania curta (Mart.) Dum. – **īsā lāpstīte**

Ļoti reti. Priežu mētrājā uz smilts augsnes zem paugura nogāzes nokares pie ceļa.

ADELANTHACEAE

Odontoschisma denudatum (Nees) Dum. - **kailā apallape**

Ļoti reti. Čortoka ezera krastā uz takas (kūdra).

CEPHALOZIELLACEAE

Cephaloziella divaricata (Sm.) Schiffn. - **plašā pumpurzarīte**
var.*scabra* (Howe) S.Arnell

Ļoti reti. Jazinkas ezera tuvumā, ceļa nogāzē uz smilts augsnes.

CEPHALOZIACEAE

Cephalozia connivens (Dicks.) Lindb. - **liksmaiļu pumpurzarene**
Ļoti reti. Čortoka ezera krastā uz takas (kūdra).

LEPIDOZIACEAE

Lepidozia reptans (L.) Dum. - **ložņu zvīņlape**
Reti. Priežu mētrājā uz trupoša celma.

PTILIDIACEAE

Ptilidium pulcherrimum (G.Web.) Vainio - **krāšņā dūnīte**
Diezgan reti. Priežu mežos uz trupošas koksnes, kā arī uz priežu un bērzu stumbru pamatnēm. Čortoka ezera krastmalā uz takas (kūdra).

RADULACEAE

Radula complanata (L.) Dum. - **plakanā skrāpīte**
Ļoti reti. Jazinkas ezera krastā uz pabērza stumbra.

Bryopsida - lapu sūnas

SPHAGNACEAE

Sphagnum angustifolium (C.Jens.ex Russ.) C.Jens.- **šaurlapu sfagns**

Reti. Čortoka ezera krastā uz mitras kūdras kopā ar *Rhynchospora alba*. Pārejas purvā ciņos starppauguru ieplakā pie Jazinkas ezera.

S.capillifolium (Ehrh.) Hedw. - **smaillapu sfagns**

Reti. Čortoka ezera krastā uz kūdras.

S.cuspidatum Ehrh.ex Hoffm. - **garsmailes sfagns**

Ļoti reti. Čortoka ezera krastā, ūdenī, nelielā grupā. Netālu no Jazinkas ezera starppauguru ieplakā pārejas purva lāmās.

S.fallax (Klinggr.) Klinggr. - **īssmailes sfagns**

Ļoti reti. Čortoka ezera krastā, vietām ūdenī veido šauru lēsas joslu.

S.fimbriatum Wils. - **bārkstlapu sfagns**

Ļoti reti. Čortoka ezera krastā, nelielā (1m²)velēnā iestiepjas ūdenī.

S.girgensohnii Russ. - **Girgenzona sfagns**

Reti. Vietām aug priežu lānos, zemsedzē nelielām grupām.

***S. magellanicum* Brid. - Magelāna sfagns**

Reti. Čortoka ezera purvainā krastā, vietām ūdenī veido šauru lēsas joslu.

***S. riparium* Ångstr. - krasta sfagns**

Ļoti reti. Čortoka ezera krastā pie ūdens nelielā grupā.

***S. russowii* Warnst. - Rusova sfagns**

Ļoti reti. Pie Čortoka ezera, vietā, kur zemais krasts pāriet stāvā krastā, nelielā grupā.

***S. squarrosus* Crome - spurainais sfagns**

Reti. Čortoka ezera purvainā krastā, nedaudz.

TETRAPHIDACEAE

***Tetraphis pellucida* Hedw. - praulu četrzobe**

Diezgan bieži. Mežos uz trupošas koksnes.

POLYTRICHACEAE

***Pogonatum urnigerum* (Hedw.) P.Beauv. - parastā bārdaine**

Ļoti reti. Priežu damaksnī, uz stigas (mālsmilts), nedaudz.

***Polytrichum commune* Hedw. - parastais dzegužlins**

Diezgan reti. Čortoka ezera purvainā krastā uz kūdras, pie ūdens.

***P. juniperinum* Hedw. - kadiķu dzegužlins**

Diezgan reti. Čortoka ezera krastā uz takas (kūdra). Jazinkas ezera tuvumā uz izgāzta koka saknēm (smilts).

***P. longisetum* Sw.ex Brid. - garsetas dzegužlins**

Ļoti reti. Priežu mētrājā, uz izgāzta bērza saknēm.

***P. piliferum* Hedw. - matainais dzegužlins**

Ļoti reti. Priežu mētrājā, uz smiltīm klāta celma.

***Atrichum undulatum* (Hedw.) P.Beauv. - viļņainā lācīte**

Reti. Priežu damaksnī uz izgāzta bērza saknēm. Uz stigas (mālsmilts).

DICRANACEAE

***Leucobryum glaucum* (Hedw.) Ångstr. - zilganā baltsamtīte**

Ļoti reti. Pie Čortoka ezera nelielā grupā.

***Dicranum flagellare* Hedw. - vairzaru divzobe**

Diezgan reti. Čortoka ezera pārpurvotā krastā uz takas (kūdra).

***D. majus* Sm. - lielā divzobe**

Reti. Priežu mežā ar lazdām, zemsedzē.

***D. montanum* Hedw. - kalnu divzobe**

var. *montanum*

Diezgan reti. Priežu mežos uz celmiem un skujkoku stumbru pamatnēm.

var. *truncicolum* (De Not.) Podp.

Ļoti reti. Čortoka ezera krastā uz takas (kūdra).

***D. polysetum* Sw. - viļņainā divzobe**

Bieži. Priežu mežos, zemsedzē.

***D. scoparium* Hedw. - slotiņu divzobe**

Diezgan bieži. Skujkoku mežos ap priežu un bērzu stumbru pamatnēm.

***Dicranella heteromalla* (Hedw.) Schimp. - spurainā divzobīte**

Reti. Čortoka ezera tuvumā priežu mētrājā uz takas (smilts).

***Ceratodon purpureus* (Hedw.) Brid. - purpura ragzobe**

Diezgan reti. Priežu mētrājā uz podzolētas smilts augsnes, nedaudz.

POTTIACEAE

***Bryoerythrophyllum recurvirostrum* (Hedw.) Chen - greizknābīša sarkanlape**

Ļoti reti. Jazinkas ezera stāvā krastā uz trūdaines smilts augsnes.

FUNARIACEAE

***Funaria hygrometrica* Hedw. - parastā griezene**

Reti. Čortoka ezera krastā, ugunscura vietā un priežu mētrāja degumā uz augsnes.

BRYACEAE

***Leptobryum pyriforme* (Hedw.) Wils. - parastā bumbiervācelīte**

Ļoti reti. Jazinkas ezera krasta nogāzē uz smilts augsnes.

***Pohlia nutans* (Hedw.) Lindb. - nokarvācelišu polija**

Reti. Priežu mētrājā, ugunscura vietā, un uz priedes virszemes saknes.

***P. proligera* (Lindb.ex Breidl.) Lindb.ex H.Arn. - garpumpuru polija**

Ļoti reti. Priežu lānā, zem paugura nogāzes nokares pie ceļa uz smilšainas augsnes kopā ar *Scapania curta*.

***Bryum capillare* Hedw. - matainā samtīte**

Ļoti reti. Jazinkas ezera pārpurvotā krasta nogāzē.

***B. flaccidum* Brid. – vairpavedienu samtīte**

Ļoti reti. Jazinkas ezera krasta nogāzē uz augsnes.

***B. pseudotriquetrum* (Hedw.) Gaertn., Meyer et Scherb.- lielā samtīte**

Ļoti reti. Melnalksnājā pie Jazinkas ezera uz trupošas koksnes.

***Rhodobryum ontariense* (Kindb.) Kindb. - Ontario rožgalvīte**

Ļoti reti. Jazinkas ezera stāvā krastā priežu mežā ar *Corylus avellana* un *Hepatica nobilis*.

MNIACEAE

***Mnium stellare* Hedw. - zilējošā skrajlapīte**

Ļoti reti. Jazinkas ezera krastā apēnotā vietā uz trūdaines augsnes kopā ar *Amblystegium serpens*.

***Rhizomnium punctatum* (Hedw.) T.Kop. - parastā punktlape**

Ļoti reti. Melnalksnājā Jazinkas ezera krastā uz trupošas koksnes.

***Plagiomnium affine* (Bland.) T.Kop. - sausienes skrajlape**

Reti. Stiga, uz augsnes (smilšmāls).

***P.cuspidatum* (Hedw.) T.Kop. - smailā skrajlape**

Diezgan bieži. Priežu mētrājā uz trupošas koksnes. Jazinkas ezera krastā uz trūdaines augsnes. Uz apšu stumbru pamatnēm.

***P.ellipticum* (Brid.) T.Kop. - dumbra skrajlape**

Ļoti reti. Jazinkas ezera krastā, priežu mežā ar *Corylus avellana* un *Hepatica nobilis*, uz augsnes zemsedzē.

***P.undulatum* (Hedw.) T.Kop. - viļņainā skrajlape**

Ļoti reti. Jazinkas ezera krastā priežu mežā ar *Corylus avellana* un *Hepatica nobilis*, zemsedzē.

AULACOMNIACEAE

***Aulacomnium androgynum* (Hedw.) Schwaegr. - siklapu krokvācelīte**

Ļoti reti. Priežu mētrājā uz trupošas koksnes, nedaudz.

***A. palustre* (Hedw.) Schwaegr. - purva krokvēcelīte**

Reti. Čortoka ezera krastmalā uz kūdras. Uz bērza un priedes virszemes saknēm.

ORTHOTRICHACEAE

***Orthotrichum speciosum* Nees - lielā pūkcepurene**

Ļoti reti. Jazinkas ezera krastā uz apses stumbra.

CLIMACIACEAE

***Climacium dendroides* (Hedw.) Web. & Mohr - parastā kociņsūna**

Diezgan reti. Jazinkas ezera stāvā krastā, priežu mežā ar *Corylus avellana* un *Hepatica nobilis*, seklā ieplakā.

THUIDIACEAE

***Thuidium delicatulum* (Hedw.) Mitt. - smalkzaru ežlape**

Reti. Priežu lānā, ceļmalā uz augsnes.

AMBLYSTEGIACEAE

***Campylium polygamum* (B., S. & G.) Lange & C. Jens. – daudzņēmju atskabardze**

Ļoti reti. Jazinkas ezera slapjā piekrastē, pie grīšļa ciņa.

***C. sommerfeltii* (Myr.) J. Lange - Zommerfelta atskabardze**

Ļoti reti. Jazinkas ezera stāvā krastā uz trūdaines augsnes, nedaudz.

***C. stellatum* (Hedw.) J. Lange & C. Jens. - starainā atskabardze**

Ļoti reti. Netālu no Jazinkas ezera pārejas purvā.

***Amblystegium riparium* (Hedw.) B., S. & G. - krasta strupknābe**

Reti. Jazinkas ezera tuvumā, melnalksnājā uz trupošas koksnes.

***A. serpens* (Hedw.) B., S. & G. - ložņu strupknābe**

Ļoti reti. Jazinkas ezera krastā uz smilts augsnes.

***Warnstorfia fluitans* (Hedw.) Loeske - peldošā varnstorfija**

Ļoti reti. Netālu no Jazinkas ezera pārejas purvā.

***Sanionia uncinata* (Hedw.) Loeske - āķveida krokklape**

Ļoti reti. Čortoka un Jazinkas ezera krastmalā uz kritālām, nedaudz.

***Calliergon cordifolium* (Hedw.) Kindb. - mīkstā dumbrene**

Reti. Jazinkas ezera tuvumā melnalksnājā uz trupošas koksnes.

***C. stramineum* (Brid.) Kindb. - salmu dumbrene**

Ļoti reti. Čortoka ezera aizaugšanas joslā, kopā ar *Menyanthes trifoliata*.

***Calliergonella cuspidata* (Hedw.) Loeske - parastā smailzarīte**

Reti. Jazinkas ezera stāvā krastā priežu mežā ar *Corylus avellana* un *Hepatica nobilis*, uz izgāzta koka saknēm. Pārejas purvā uz augsnes. Nedaudz.

BRACHYTHECIACEAE

***Brachythecium albicans* (Hedw.) B.,S.& G. - noras īsvācelīte**

Diezgan reti. Jazinkas ezera tuvumā ceļa nogāzē uz smilts augsnes.

***B.campestre* (C.Müll.) B.,S.& G. - klajuma īsvācelīte**

Ļoti reti. Jazinkas ezera tuvumā paugura nogāzē pie meža ceļa.

***B.oedipodium* (Mitt.) Jaeg. - parastā īsvācelīte**

Reti. Paugura virsotnē lānā, nedaudz.

***B.rutabulum* (Hedw.) B.,S.& G. - struplapu īsvācelīte**

Reti. Jazinkas ezera krastā melnalksnājā uz trupošas koksnes un uz melnalkšņu stumbru pamatnēm.

***B.salebrosum* (Web.& Mohr) B.,S.& G. - nelīdzenā īsvācelīte**

Ļoti reti. Jazinkas ezera tuvumā uz apses stumbra pamatnes.

***B.velutinum* (Hedw.) B.,S.& G. - samtainā īsvācelīte**

Reti. Jazinkas ezera stāvā krastā mežā uz augsnes un uz bērza stumbra pamatnes.

***Cirriphyllum piliferum* (Hedw.) Grout - parastā ūsaine**

Ļoti reti. Jazinkas ezera krastā priežu mežā ar *Corylus avellana* un *Hepatica nobilis*, zemsedzē.

***Eurhynchium angustirete* (Broth.) T.Kop. - platlapu knābīte**

Reti. Jazinkas ezera krastā, priežu mežā ar *Corylus avellana* un *Hepatica nobilis*, zemsedzē.

PLAGIOTHECIACEAE

***Plagiothecium curvifolium* Schlieph.ex Limpr.- līklapu šķībvācelīte**

Ļoti reti. Čortoka ezera krastmalā, uz iepriekšējā gada bērzu lapām (nobirām), maz.

***P.laetum* B.,S.& G. - gaišā šķībvācelīte**

Diezgan bieži. Čortoka ezera krastmalā uz takas (kūdra), uz priežu stuburu pamatnēm, uz koku virszemes saknēm un uz trupošas koksnes.

***P.nemorale* (Mitt.) Jaeg. - meža šķībvācelīte**

Ļoti reti. Jazinkas ezera tuvumā, priežu mežā ar *Corylus avellana* un *Hepatica nobilis*, zemsedzē, maz.

***Herzogiella seligeri* (Brid.) Iwats. - Zeligera hercogīte**

Diezgan bieži. Priežu un melnalkšņu mežos uz trupošas koksnes, nelielām velēniņām.

HYPNACEAE

***Pyralisia polyantha* (Hedw.) Schimp. - parastā pilēzija**

Reti. Jazinkas ezera krastā uz apses stumbra pamatnes. Uz apses kritālas kopā ar *Sanionia uncinata*.

***Hypnum cupressiforme* Hedw. - ciprešu hipns**

Reti. Čortoka ezera krastmalā, uz takas (smilts).

***H.pallescens* (Hedw.) P.Beauv. - bālganais hipns**

Ļoti reti. Jazinkas ezera tuvumā, priežu mežā ar *Corylus avellana* un *Hepatica nobilis*, uz priedes stumbra pamatnes.

***Ptilium crista-castrensis* (Hedw.) De Not. - parastā straussūna**

Diezgan reti. Priežu mētrājos, zemsedzē, nelielām grupām un uz kritālām.

***Rhytidiadelphus squarrosus* (Hedw.) Warnst. - parastā spuraine**

Diezgan reti. Jazinkas ezera tuvumā meža ceļa malā uz smilts augsnes.

***R.triquetrus* (Hedw.) Warnst. - lielā spuraine**

Reti. Jazinkas ezera tuvumā priežu mežā ar *Corylus avellana* un *Hepatica nobilis*, zemsedzē.

***Pleurozium schreberi* (Brid.) Mitt. - Šrēbera rūšaine**

Ļoti bieži. Priežu lānos un mētrājos izplatītākā suga, zemsedzē.

***Hylocomium splendens* (Hedw.) B.,S.& G. - spīdīgā stāvaine**

Diezgan bieži. Priežu lānos, zemsedzē lielās grupās.

LITERATŪRA

- Corley M.F.V., Crundwell A.C., Düll R., Hill M.O., Smith A.J.E. 1981.** Mosses of Europe and the Azores; an annotated list of species, with synonyms from the recent literature. *J.Bryol.*, 11: 609-689.
- Corley M.F.V., Crundwell A.C. 1991.** Additions and amendments to the mosses of Europe and the Azores. *J.Bryol.*, 16: 337-356.
- Grolle R. 1976.** Verzeichnis der Lebermoose Europas und benachbarter Gebiete. *Feddes Repertorium*, Bd.87, Heft 3-4: 171-279.

**Bryoflora of “The Čortoka Lake and its surrounding landscape”
Nature Reserve**

Austra Āboliņa, Baiba Bambe

Summary

Keywords: Lake Čortoka, Nature Reserve, bryoflora

Bryoflora of “The Čortoka lake and its surrounding landscape” Nature Reserve is not very rich in species. Altogether 87 species from 26 families were recorded (including 12 liverworts from 10 families). The most part of them are widespread in Latvia. *Lophozia capitata* was recorded for the first time in Latvia and Baltic States in small transitional mire between hills near Lake Jazinka. To a certain extent interesting is presence of *Leucobryum glaucum* and *Aulacomnium androgynum* in the area of Nature Reserve, although these suboceanic species occur sparsely somewhere else in the eastern part of Latvia. Other rare species are *Odontoschisma denudatum*, *Scapania curta*, *Pohlia prolifera* and *Rhodobryum ontariense*. The last species testifies a presence of carbonates in forest soil near Lake Jazinka, where *Corylus avellana*, *Hepatica nobilis* grow under pines together with mosses *Rhytidiadelphus triquetrus*, *Eurhynchium angustirete*, *Plagiomnium undulatum*, *Plagiothecium nemorale* a.o., typical for eutrophic conditions. The most widespread moss species in Nature Reserve is *Pleurozium schreberi*.